

The Impact of Banking Sanctions on the International Activities of the Iranian Banking System

Hossein Naeimi¹
Mohammad Sadeghi²
Seyed Bagher Mir Abbasi³

Received Date:27Sep2021
Reception Date:11Dec2021

Abstract

Today, economic sanctions have become very important as a tool to ensure the implementation of international rules as well as the maintenance of peace and the restoration of international peace and security because they affect many social, economic, political and sociological issues. This article aims to examine the impact of banking sanctions on the international activities of the Iranian banking system and the options ahead, and to answer the question of what effects have banking sanctions had on the activities of the Iranian banking system? It has been written and the results show that given that sanctions are tools in the hands of governments and international organizations to achieve specific political goals, banking sanctions actually target the international activities of the banking system and want to put pressure on the system. A country's banking harms its economy and forces the target country to adopt its own policies. Meanwhile, the banking sanctions imposed on Iran to force it to abandon its nuclear program.

Keywords: Banking Sanctions, International Banking Activities, the Effects of Banking Sanctions, the Role of Lawyers and Sanctions Option

¹Ph.D. student in International Law, Islamic Azad University Qeshm Branch, Qeshm, Iran

²Assistant Prof. of Comparative Economic Law (European-American), Hormozgan University, Bandar Abbas, Iran, (Corresponding Author) mrs4272@yahoo.com

³Prof. of International Law, Tehran University, Tehran, Iran

<https://dx.doi.org/10.30510/PSI.2022.314446.2613>

اثرات تحریم‌های بانکی بر فعالیت‌های بین‌المللی نظام بانکی ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۰۵

حسین نعیمی^۱

محمد صادقی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۲۰

سیدباقر میرعباسی^۳

چکیده

در عصر حاضر تحریم اقتصادی به عنوان اسبابی برای تضمین اجرای قواعد بین‌المللی و برای حفظ صلح و اعاده صلح و امنیت بین‌المللی اهمیت فراوان یافته است چرا که بسیاری از مسائل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و جامعه‌شناسی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این مقاله با روش تفسیری-کیفی و با مطالعه کتابخانه‌ای و با هدف بررسی تأثیر تحریم‌های بانکی بر فعالیت‌های بین‌المللی نظام بانکی ایران و گزینه‌های پیش رو و پاسخ به این سؤال که تحریم‌های بانکی چه اثراتی بر فعالیت‌های سیستم بانکی ایران داشته‌اند؟ نگارش یافته است و نتایج نشان داد که با توجه به اینکه تحریم‌ها ابزارهایی در دست دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی جهت دستیابی به اهداف سیاسی خاصی تلقی می‌شوند تحریم‌های بانکی در واقع فعالیت‌های بین‌المللی نظام بانکی را هدف قرار داده و می‌خواهد با تحت فشار قرار دادن نظام بانکی یک کشور بر اقتصاد آن لطمه وارد ساخته و کشور مورد هدف را وادار به پذیرش سیاست‌های مورد نظر خود قرار دهد. این در حالی است که تحریم‌های بانکی اعمال شده بر علیه ایران جهت وادار نمودن آن به کنار گذاشتن برنامه‌های هسته‌ای خود می‌باشد.

کلیدواژگان: تحریم‌های بانکی، فعالیت‌های بین‌المللی بانکی، آثار تحریم‌های بانکی، نقش حقوقدانان و گزینه‌های مقابله با تحریم‌ها

^۱ دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشگاه آزاد واحد قشم، قشم، ایران

^۲ استادیار، دکتری حقوق اقتصادی تطبیقی (اروپا-آمریکا)، استادیار گروه حقوق، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران (نویسنده مسئول)

mrs4272@yahoo.com

^۳ استاد، دکتری حقوق بین‌الملل، استاد گروه حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۱. مقدمه و بیان مسئله

تحریم‌های پولی و بانکی اقدام برنامه‌ریزی شده یک یا چند دولت یا سازمان‌های بین‌المللی از طریق محدود کردن مناسبات مالی و اقتصادی و نظام بانکی خود برای اعمال فشار بر کشور هدف با مقاصد مختلف سیاسی می‌باشد (Altunbas et al, 2012: 222-220). در تحریم‌های بین‌المللی، اغلب پیش از اعمال تحریم کامل مجموعه‌ای از اقدامات صورت می‌گیرد که می‌تواند شامل تشویق یا ترغیب از طریق مذاکره دو جانبه، اعلام عمومی و هشدار برای آگاه کردن کشور مورد نظر، مشاوره با متحدین برای ایجاد ائتلاف، آغاز تحریم‌های غیراقتصادی، لغو جلسات چند جانبه بین‌المللی در کشور مورد تحریم، لغو اعطای روایت به مسئولین کشور مورد تحریم، کاهش روابط دیپلماتیک با کشور مورد تحریم، عدم اعطای تسهیلات و کمک‌های مالی و قطع ارتباطات مختلف با آن کشور باشد (Razavi and Zeynodini, 2020: 307).

با توجه به وضعیت پیش آمده برای جمهوری اسلامی ایران بحث تحریم‌های چند جانبه و بین‌المللی نظام بانکی کشور و در رأس آن بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از جانب دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی جدی بوده و هر روز از جانب کشورها و مجامع جهانی بویژه سازمان ملل متحد مطرح می‌شود. لذا بررسی و تحلیل وضعیت فعلی و اتخاذ راهکار مناسب ضروری بوده و عزم اندیشمندان این حوزه را می‌طلبد.

باتوجه به مطالب مطرح شده، در قضیه تحریم‌های بانکی، با توجه به آنچه از امروز شاهد آن هستیم، بیانگر نقض گسترده و نظام‌مند حقوق بین‌الملل اقتصادی و بین‌المللی است. باتوجه به ضرورت ایجاد شده باتوجه مطالب مطرح شده، این مقاله به بررسی تأثیر تحریم‌های بانکی بر فعالیت‌های بین‌المللی نظام بانکی ایران و گزینه‌های پیش رو می‌پردازد.

۲. اهداف و راهکارهای تحریم بانک مرکزی

الف) اهداف کشورهای تحریم کننده

در دور جدید تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، که به صورت مجزا از تحریم‌های سازمان ملل از سوی این کشور اعمال می‌شود، از بانک مرکزی ایران هم به عنوان یکی از بانک‌های مورد تحریم نام برده شده است و این در حالی است که به طور کلی در نظام بانکی جهانی جایگاه بانک مرکزی مجزا از بانک‌های دیگر است و باتوجه به نقش‌ها و وظایفی که بر عهده دارد، نمی‌توان آن را به عنوان یک بانک عادی در نظر گرفت و مورد تحریم قرار داد (نادمی و حسنونند، ۱۳۹۸: ۱۵۹). کارشناسان اقتصادی معتقدند بانک مرکزی یک کشور را نمی‌توان مورد تحریم قرار داد مگر اینکه دولت یک کشور در حالت تحریم بین‌المللی باشد که تا به

حال در مورد آفریقای جنوبی و عراق اعمال شده است. هرچند تاکنون آمریکا نتوانسته جامعه بین‌المللی را برای تحریم بانک مرکزی با خود همراه کند، اما آیا در این راه توفیق خواهد یافت؟ در این زمینه باید این نکته را در نظر بگیریم که تحریم این بانک از سوی مجامع بین‌المللی همواره به‌عنوان آخرین مرحله از تحریم‌ها اعمال می‌شود و بسیار بعید است سازمان ملل چنین تحریمی را علیه ایران وضع کند (Razavi and Zeynodini, 2020: 319). وضعیت فعلی و جایگاه ایران در جهان به‌طور کلی متفاوت با وضعیت و جایگاه عراق و آفریقای جنوبی است. از سوی دیگر کشورمان به‌دلیل قدرت چانه‌زنی بالا در حوزه تأمین نفت و انرژی جهانی، غرب را همواره در وضعیتی نگه می‌دارد که از یک سو مایل به تحریم بیشتر ایران است و از سوی دیگر به‌دلیل ترس از برهم خوردن وضعیت بازار انرژی در جهان تمایل دارد ایران را در پای میز مذاکره ببیند. این اهرمی در دست کشورمان است که تاکنون نتوانسته به‌خوبی از آن بهره‌گیرد و به‌سبب همین دست پر در تعامل با غرب، بسیار بعید به نظر می‌رسد غرب به تحریم گسترده علیه ایران دست بزند، امری که در شرایط کنونی قیمت‌های نفت، می‌تواند یک خودکشی اقتصادی برای جهان غرب باشد (آماده و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۸).

ب) راهکارهای بانک مرکزی برای مقابله

بانک مرکزی به‌عنوان سیاستگذار نظام پولی کشور برای مقابله با تحریم‌ها راهکارهایی را در نظر گرفته است که بخشی از آن را رئیس کل بانک مرکزی، در همایش پنجاهمین سالگرد تأسیس این بانک تشریح کرد. وی با اشاره به اینکه از شش ماه قبل برای این روزها برنامه‌ریزی شده بود، گفت: «منکر این نمی‌شویم که تحریم‌ها هیچ‌گونه تاثیری ندارد، اما درحال حاضر نگرانی خاصی در این خصوص نداریم.» وی افزایش تعرفه را راهی برای کاهش واردات کالاهای لوکس و جلوگیری از خروج ارز عنوان کرد تا از این طریق علاوه بر آنکه صنایع داخلی را توانمند می‌کنیم، بتوانیم تهدید را به فرصت تبدیل کنیم (آماده و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۸). هرچند رئیس کل بانک مرکزی توضیحات بیشتری در مورد راهکارهای بانک مرکزی در این زمینه ارائه نکرده است، اما فارغ از این راهکارهای رسمی، این بخش خصوصی است که همچنان باوجود تمام مشکلات، راهکارهای ویژه خود را در این زمینه می‌یابد تا چرخ نظام اقتصادی کشور همچنان در گردش باقی بماند (Bolgorian and Mayeli, 2019: 264-272). صرافی‌ها نیز در این میان نقش پررنگی در انتقال پول به همه کشورهای جهان داشته و تجار ایرانی با استفاده از این روش بدنبال دور زدن تحریم‌های بانکی می‌باشند. امری که در دنیای پرقابست تجاری امروز چندان دشوار هم نیست.

۳. تأثیر تحریم بانکی بر تعهدات و مسئولیت‌های بانک‌های گشاینده اعتبار اسنادی

الف) تأثیر تحریم بانکی بر تعهدات بانک گشاینده اعتبار اسنادی

ردپای تحریم‌های بانکی بر تعهدات بانک گشاینده اعتبار اسنادی همیشه به یک اندازه نمی‌باشد و از این جهت که این تحریم‌ها به صورت یک جانبه، چند جانبه و یا توسط شورای امنیت سازمان ملل اتخاذ شوند متفاوت است. عده‌ای به عدم مشروعیت تحریم‌های یکجانبه خارج از شورای امنیت اعتقاد دارند، به این استناد که جامعه جهانی فقط به سازمان ملل اختیار داده است که در مواقع خاصی در رابطه با تحریم‌ها اتخاذ تصمیم کند (Bolgorian and Mayeli, 2019: 264-272). بدیهی است که هر یک از این تحریم‌ها می‌تواند بر تعهدات بانک گشاینده اعتبار اسنادی خدشه وارد آورد، اما نکته مهم در وسعت لطمه‌ای است که بر این تعهدات وارد می‌شود، زیرا تحریم‌های بانکی یکجانبه نسبت به تحریم‌های شورای امنیت که برای همه کشورهای عضو سازمان ملل الزام آور است، لطمه کمتری بر تعهدات بانک گشاینده اعتبار اسنادی وارد می‌کند. نکته دیگری که باید مورد توجه قرار داد، این می‌باشد که کشور یا کشورهای تحریم کننده از چه روشی برای اعمال تحریم‌ها استفاده کرده‌اند، زیرا تأثیر هر کدام از این روش‌ها بر تعهدات بانک گشاینده می‌تواند متفاوت باشد (نادمی و حسنوند، ۱۳۹۸: ۱۵۹).

ب) تأثیر تحریم بانکی بر مسئولیت بانک گشاینده اعتبار اسنادی

ضروری است مسئولیت ناشی از عدم ایفای تعهد بانک گشاینده اعتباری به استناد تحریم بانکی از منظر حقوق تجارت بین الملل مورد بررسی قرار گیرد. چنانچه تحریم بانکی از مصادیق فورس ماژور باشد (مانند تحریم‌های چندجانبه سازمان‌های بین المللی و یا تحریم یکجانبه دولت متبوع بانک) در صورتی که موجب عدم امکان اجرای تعهد به نحو دائم شود و یا سررسید اعتبار اسناد در دوران توقف فعالیت بانک منقضی شود، تعهد خاتمه می‌یابد؛ اما در صورتی که فورس ماژور موجب عدم اجرای تعهد به نحو موقت شود امکان فسخ به متعهدله می‌دهد. «در قراردادهای بین‌المللی بندرت اتفاق می‌افتد که فورس ماژور، یکباره انحلال قرارداد را در پی داشته باشد معمولاً در قرارداد، تعلیق آن به علت فورس ماژور برای مدتی معین (و گاهی بدون قید مدت) پیش بینی می‌شود.» (Ebrahimi and Oyar, 2012: 16-15).

ماهیت غیردائمی بودن تحریم‌های بانکی موجب می‌شود که متعهدله نسبت به فسخ قرارداد اقدام نماید. در این حالت به نظر می‌رسد حق فسخ متعهدله نسبت به قرارداد گشایش اعتبار اسنادی با بانک گشاینده اعتبار به قرارداد میان خریدار و فروشنده تسری نیابد چراکه امکان ایفای تعهد میان خریدار و فروشنده به طور کامل منتفی نشده است و طرفین می‌توانند از

طریق دیگری نسبت به ایفای تعهد اقدام نمایند. به عبارت دیگر تحریم بانکی به عنوان فورس ماژور در اولین مرحله موجب اختتام رابطه متعهدله (خریدار یا فروشنده) با بانک گشاینده اعتبار خواهد بود و رابطه خریدار و فروشنده به قوت خود باقی خواهد بود (فدایی و درخشان، ۱۳۹۲: ۱۱۷). زمانی که تحریم بانکی چه از طریق انفساخ و چه از طریق حق فسخ موجب اختتام قرارداد گشایش اعتبار اسنادی شود موضوع جبران خسارت مطرح می‌شود. در بدایت امر به نظر می‌رسد که فسخ و خاتمه قرارداد موجب می‌شود که متعهد مسؤولیت غیرقراردادی ناشی از استیفای نامشروع اموال متعهد را خواهد داشت (کازرونی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۱).

«به طور کلی یکی از آثار فورس ماژور برائت و عدم مسؤولیت متعهد است و در آنجا که قرارداد به علت فورس ماژور اجرا نشده یا در اجرای آن تأخیری روی داده باشد، متعهدله نمی‌تواند بدین سبب مطالبه خسارت نماید.» همانطور که ماده ۳۶ UCP 600 اشاره دارد «بانک هیچگونه تعهد یا مسؤولیتی، نسبت به پیامدهایی که... خارج از کنترل بانک است به عهده ندارد.»

باید توجه داشت چنانچه در قرارداد گشایش اعتبار اسنادی شرط پذیرش مسؤولیت ناشی از قوه قاهره پذیرفته شده باشد در هر صورت بانک مسؤولیت خواهد داشت. همچنین چنانچه شرط تعدیل پیش‌بینی شده باشد در مواردی که تحریم بانکی موجب عسر و حرج بانک می‌شود امکان مذاکره برای جلب رضایت متعهدله و پرداخت غرامت مناسب به او وجود خواهد داشت (فدایی و درخشان، ۱۳۹۲: ۱۱۹). همچنین «در موردی که عدم امکان اجرا، جزئی است و فقط شامل بعضی از تعهدات ناشی از قرارداد است برائت متعهد نیز جزئی خواهد بود و نسبت به تعهداتی که ایفای آن امکان دارد، مسؤولیت باقی است.» به طور مثال تحریم برخی کالاها یا دو منظوره و یا تحریم کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد مانع از مسؤولیت بانک گشاینده اعتبار در سایر مبادلات مالی میان تجار ایرانی و تاجر خارجی نخواهد شد. در این بخش مشخص شد که بانک گشاینده اعتبار اسنادی در مقابل ارائه اسناد منطبق با اعتبار اسنادی، تعهد قطعی و غیرقابل برگشت در پذیرش پرداخت دارد، اما گاهی اوقات رون د عادی امور طی نمی‌شود و در مواقعی معاذیری ایجاد می‌شود که بانک گشاینده نمی‌تواند به تعهدات عمل کند. یکی از این معاذیر قانونی فورس ماژور است که به حادثه‌ای گفته می‌شود که دارای شرایط غیر قابل پیش‌بینی بودن، غیر قابل اجتناب بودن و خارجی بودن باشد. قاعده فورس ماژور در مقررات UCP 600 در رابطه با اعتبارات اسنادی پیش‌بینی شده است، که در نتیجه آن بانک از تعهدات و مسؤولیت خود مبرا می‌شود (ضیایی بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۴).

بعد از اتمام دوره فورس ماژور اگر سررسید اعتبار اسنادی منقضی شده باشد، بانک دیگر هیچ گونه تعهدی ندارد، اما اگر سررسید اعتبار اسنادی هنوز منقضی نشده باشد، بانک تا زمان سررسید تعهدات خود را به صورت کامل دارد.

۴. آثار و پیامدهای تحریم‌های بانکی

در میان تحریم‌هایی که از سالیان گذشته فضای اقتصاد را ملتهب نموده، تحریم بانک‌ها بیش از دیگر تحریم‌ها فعالیت‌های بین‌المللی اقتصادی و بالاخص فعالیت بخش خصوصی را تحت شعاع قرار می‌دهد (Boubaker et al, 2016: 699) که در اینجا به بیان پیامدهای تحریم‌ها بر نظام بانکی کشور می‌پردازیم؛

الف) تاثیرات تحریم بانک‌ها بر سیستم پولی و مالی کشور

۱) افزایش مخاطره در خصوص منابع بانک: از آنجایی که ایرانیان زیادی با شعب خارج از کشور دارای مراودات مالی می‌باشند، با اعمال این تحریم‌ها بخش اعظمی از منابع بانک در این کشورها به مخاطره می‌افتد. در عین حال برخی از مشتریان خارجی نیز مراوداتی با این شعب داشته‌اند که منجر به این مساله می‌گردد که فرآیند تجارت با شرکت‌ها و افراد ایرانی سخت‌تر شده و هزینه‌های آن را افزایش دهد.

۲) افزایش مطالبات: با اعمال تحریم و محدودیت شرکت‌ها در تأمین منابع ارزی موردنیاز خود از طریق بانک‌ها، مشتریانی که منابع مورد نیاز خود را از طریق گشایش اعتبار تأمین می‌کنند دچار مشکل شده و به دلیل مکمل بودن تسهیلات ارزی و ریالی در فرآیند تولید، نمی‌توانند محصولات خود را طبق زمانبندی پیش بینی شده تولید نمایند. از این رو به دلیل عدم توانایی در بازپرداخت تسهیلات خود، به نظر می‌رسد که بانک‌های تحریم شده در کوتاه مدت با افزایش مطالبات مواجه گردند. هرچند پیش بینی می‌شود در بلندمدت، به دلیل کاهش مراودات ارزی و کاهش چشمگیر گشایش اعتبارات اسنادی، روند صعودی افزایش مطالبات ارزی بانک کاهش یابد (قلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۶۳).

۳) تأثیر روی ریسک اعتباری: از زمان شروع اولین تحریم علیه بانک‌های ایرانی به دلیل نگرانی از بابت امنیت صادرات، ریسک اعتباری مراودات با ایران بالا رفته و نرخ پوشش بیمه صادرات کالا به ایران رو به افزایش است که این مورد منجر به افزایش هزینه‌ها و قیمت نهایی کالاهای صادراتی به ایران می‌شود (قلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۶۳).

۴) کاهش اعتماد فروشندگان بین‌المللی به سیستم بانکی: اعتماد فروشندگان بین‌المللی نسبت به بانک‌های ایرانی به شدت کاهش یافته به طوری که به عدم انجام مراودات با این بانک‌ها تاکید می‌کنند و اشاعه این موضوع در سطح وسیع بانکی بسیار جبران‌ناپذیر خواهد بود (قلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۶۳).

۵) تحمیل هزینه‌های تأمین مالی: از آثار مهم تحریم بانک‌ها می‌توان به افزایش هزینه‌های تأمین مالی اشاره نمود. افزایش نرخ حق بیمه تسهیلات، نرخ تنزیل اسناد ایران در بانک‌های خارجی، کارمزدهای بانکی پرداختی در مراودات با بانک‌های خارجی، هزینه خرید از واسطه‌ها، هزینه کارمزد گشایش اعتبارات اسنادی و نهایتاً هزینه‌های جایگزینی کارگزاران بانکی، از جمله هزینه‌هایی هستند که بانک‌های تحریم شده می‌بایست با آن مواجه شوند.

۶) کاهش اعتماد عمومی به نظام بانکی: مهم‌ترین عامل که کلیه بانک‌های تحریم شده را در برمی‌گیرد امکان کاهش اعتماد عمومی به نظام بانکی در داخل کشور و خروج بیشتر سرمایه از کشور به دلیل افزایش زمان و هزینه در قسمت ورود کالا و خدمات از طریق گشایش‌ها (گشایش اعتبارات اسنادی) و تسری آن به سایر بخش‌ها به خصوص در بخش تولید است (قلی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۹۶۴).

۵. گزینه‌های حقوقی مقابله با تحریم‌ها

الف) اصلاح قوانین و شیوه‌های حقوقی و رفع نواقص

به اذعان بسیاری از کارشناسان داخلی و خارجی قبل از تحریم‌ها آنچه باعث عدم موفقیت ایران در جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و نهایتاً توسعه پروژه کلان و ملی شده نگاه متفاوت قانونگذار ایرانی در ارتباط با منابع طبیعی خود و سرمایه‌گذاری خارجی می‌باشد (Martin, 2009: 21).

۱) بررسی اصل ۸۱ قانون اساسی

یکی از این قوانین در ارتباط با توسعه اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی اصل ۸۱ قانون اساسی باشد. بر اساس این اصل قانون اساسی؛ دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات در امور تجاری و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجیان مطلقاً ممنوع است.

به نظر می‌رسد که مقصود قانون اساسی از دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات به خارجیان آن است که آنان شرکت‌ها و موسساتی در ایران تشکیل دهند که اکثر سهام یا سرمایه شرکت‌ها یا مؤسسات مزبور متعلق به بیگانگان و اختیار تصمیم‌گیری نیز با آنها باشد (صفایی، ۱۳۷۴: ۲۶۷). اما برخی با انتقاد از این نظریه گفته‌اند که گرفتن کنترل یک شرکت الزاماً نتیجه تملک بیش از ۴۹ درصد سهام آن شرکت نیست. اگر سهام شرکت به طور وسیع پخش شده باشد، داشتن درصد کمی از سهام برای کنترل کافی به نظر می‌رسد. در این ارتباط کافی است توجه داشته باشیم که در شرکت‌های سهامی عام با سهام متفرق چه بسا مدیریت و کنترل شرکت در اختیار کسانی بیفتد که در صد کمی از سهام رادارا هستند (مشایخ، روزنامه صدای عدالت، ۲ تیر ۱۳۸۰).

به نظر می‌رسد این اصل قانون اساسی به صورت مجمل تنظیم شده به خاطر اینکه لغات و مفاهیم کلی آن حرکتی در جهت منظور اصلی تنظیم کنندگان نداشته و صرفاً در بحثی که ورود در آن اصلاً منظور نظر قانونگذاران نبوده وارد شده است. مبرهن است از همان ابتدا هدف از تصویب این اصل ممنوعیت هرگونه قرارداد امتیازی در ارتباط با شرکت‌ها و اشخاص خارجی بوده است ولی بعلمت عدم توجه کافی قانونگذار دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها ذکر شده است. در حالیکه می‌دانیم اگر قائل به چنین محدودیتی باشیم با در نظر گرفتن شکوفایی اقتصاد جهانی و جهانی شدن اقتصاد، پویایی اقتصاد ملی کشور با مشکلات عدیده مواجه می‌شود (مصطفوی، ۱۳۹۳: ۱۱۲). در لفظ امتیاز نوعی انحصار نهفته است معمولاً در قراردادهای امتیازی اداره یک امر عمومی یا بهره برداری از یک ثروت ملی به شخص یا اشخاص معین واگذار می‌شود. حدود و ثغور اعطای امتیاز با در نظر گرفتن شرایط طرفین و تراضی آن‌ها قابل تنظیم می‌باشد. آنچه که باعث بدبینی پاره‌ای از صاحب نظران در مورد قراردادهای امتیازی شده آن می‌باشد که متأسفانه این عده افراد وضعیت جاری مملکت را در زمانی که این گونه قراردادها بسته می‌شد در نظر نمی‌گیرند و صرفاً با در نظر گرفتن وضعیت حال حاضر ایران در مورد قراردادهای سابق اظهار نظر می‌کنند (نادمی و حسنوند، ۱۳۹۸: ۱۶۲).

۲) بررسی اصل ۴۴ قانون اساسی

یکی دیگر از اصول قانون اساسی که مشکلاتی برای اقتصاد ایران به خصوص در شرایط حاضر تحریمی به وجود آورده اصل ۴۴ قانون اساسی می‌باشد. طبق این اصل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تأمین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتی رانی، راه و آهن و مانند اینها به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت می‌باشد. برخی از صاحب‌نظران معتقدند که اصل یاد شده عامل رکود اقتصادی و بن بست سرمایه گذاری بوده و انحصار بازرگانی خارجی و کلیه صنایع بزرگ و مادر در دست دولت آفات بسیاری دارد. برای ایجاد نظام مناسب سرمایه گذاری خارجی دولت باید از دخالت غیرمعارف در بخش‌های مختلف اقتصادی بپرهیزد و زمینه را برای فعالیت بازرگانان و سرمایه گذاران فراهم آورد. در حال حاضر تحریمی ایران، اقتصاد ایران هرچه قدر دولتی باشد به ضرر منافع ملی بوده و شانس ایران برای کاستن از اثرات تحریم‌ها کاهش پیدا می‌کند. اولین اثر تحریم‌های اقتصادی این است که اقتصاد ایران را به طرف هرچه بیشتر دولتی کردن سوق می‌دهد. از آنجا که اصل مذکور همه بخشهای مهم را در اختیار و انحصار دولت قرار داده و این امر با واقعیت‌های اقتصادی دنیای کنونی سازگاری ندارد، در

سال ۱۳۸۳ رهبر انقلاب اسلامی طی نامه‌ای به رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، در مورد تدوین سیاست‌های کلی نظام پیرامون اصل ۴۴ قانون اساسی آوردند که دولت باید از فعالیت‌هایی که خارج از اصل ۴۴ قانون اساسی است، خارج شده و به هیچ وجه وارد فعالیت‌های خارج از این اصل نشود و همچنین مردم در شکل تعاونی، خصوصی و یا عمومی باید در فعالیت‌هایی که دولت تا کنون فعال بوده و در صدر اصل ۴۴ ذکر شده با حفظ حاکمیت و نظارت دولت وارد شوند (روزنامه دنیای اقتصاد، ضمیمه ۵/۱۰/۸۳: ۲).

مجمع تشخیص مصلحت نظام نیز در بند اول سیاست‌های کلی نظام پیرامون اصل ۴۴ قانون اساسی دولت را موظف نمود تا کلیه فعالیت‌های اقتصادی خود را در اموری که مشمول عناوین صدر اصل مذکور نیست متوقف کند. نکته‌ای که توجه به آن ضرورت تام دارد این است که با وجود تخصیص‌های فراوانی که مجمع تشخیص نسبت به اصل ۴۴ قانون اساسی وارد آورده اما هنوز بخش نفت و گاز کشور در اختیار بخش دولتی باقی مانده است. این امر شاید به این دلیل است که ماده ۲ قانون نفت مصوب ۱۳۶۶ مقرر داشته که منابع نفت کشور جزء انفال و ثروت‌های عمومی بوده و طبق اصل ۴۵ قانون اساسی در اختیار حکومت اسلامی می‌باشد و کلیه تجهیزات، تاسیسات و دارایی و سرمایه‌گذاری‌هایی که در داخل و خارج از کشور توسط وزارت نفت و شرکت‌های تابعه به عمل آمده یا خواهد آمد، متعلق به ملت ایران و در اختیار حکومت اسلامی می‌باشد. بایستی با الهام گرفتن از سیاست‌های راهبردی و کلی بند(ج) اصل ۴۴ ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری نسبت به دگر اندیشی مالکیت دولت و کاهش تصدی‌گری آن اقدامات جدی صورت گرفته و با مفاهیم، دیدگاه‌های جدید و اراده راسخ نسبت به جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی در جهت توسعه معادن و صنایع مادر اقدام نموده تا در جهت کاهش آثار تحریم‌ها قدمی برداشته باشد.

۳) بررسی قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی

قانون تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی که با هدف تشویق و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی تصویب شده در بسیاری از موارد به اهداف از پیش تعیین شده نرسیده است. این قانون که در بیست و پنج ماده در جلسه علنی مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۹ به تصویب رسیده و جایگزین قانون قبلی «جلب و حمایت سرمایه‌گذاری خارجی» شده است. این قانون ریسک‌های تجاری را شامل نشده و تحت مقررات این قانون صرفاً هر گونه سلب مالکیت یا ملی‌سازی از طرف دولت جبران خسارت می‌شود. بر اساس مقررات این ماده هر شخص حقیقی یا حقوقی که سرمایه به ایران وارد کند تحت شمول مقررات تشویقی این قانون قرار خواهد گرفت. ذکر این نکته ضروری است که در این قانون آنچه مهم است

تابعیت سرمایه است نه تابعیت شخص سرمایه گذار و بدین جهت اگر مبدأ سرمایه کشور خارجی باشد صرفنظر از اینکه شخص سرمایه گذار در ایران اقامت داشته باشد یا خارج از ایران، تحت شمول مقررات حمایتی قانون خواهد بود. بر اساس مقررات این قانون سرمایه گذاری خارجی می تواند مستقیماً در بخش های خصوصی کشور و یا در چهارچوب قراردادهای بای بک، مشارکت مدنی و ساخت، بهره برداری، واگذاری که برگشت سرمایه صرفاً از خود طرح می باشد، صورت گیرد. بر اساس مقررات این قانون در شیوه اخیر سرمایه گذاری که از آنها ابتداً به عنوان شیوه های تأمین مالی پروژه ها یاد می شود برگشت سرمایه را نمی توان از طرف دولت، شرکت ها یا بانک های دولتی تضمین کرد. علی رغم اینکه این قانون با هدف حمایت از سرمایه گذاری خارجی تصویب شده ولی بعلت پاره ای نواقص به هدف مذکور منجر نشده است. اگر سرمایه گذاری صورت گرفته در پروژه ها بر اساس چهارچوب های اخیر از جمله بای بک صورت گیرد و طرح سرمایه گذاری شده سود آور و تجاری نباشد همه هزینه های شرکت سرمایه گذار به بادمی رود. بنابراین سرمایه گذاری در این زمینه با ریسک بسیار بالایی همراه است. و به نظر برخی نویسندگان خارجی این قانون از شفافیت چندانی برخوردار نبوده و نمی توان به آن اعتماد کرد (Christian and Brexendorf, 2005: 15).

به نظر می رسد برای موفقیت در عرصه جذب سرمایه گذاری خارجی به خصوص با در نظر گرفتن شرایط حال حاضر ایران در جهت کاهش آثار تحریم های بین المللی و افزایش فعالیت های بین المللی نظام بانکی کشور باید تا حد امکان دست دولت و مذاکره کنندگان در نوع و قالب جذب سرمایه گذاری و همکاری با شرکت های خارجی باز باشد. اگر بخواهیم با تحریم های بین المللی مالی و اقتصادی مقابله کنیم بهترین روش حرکت در سمت مخالف این تحریم ها است. تحریم های بین المللی مالی و اقتصادی به دنبال آن می باشند که با مانورهای سیاسی و اقتصادی هزینه و ریسک مشارکت در فعالیت های بین المللی ایران را افزایش داده و نهایتاً رغبت شرکت های خارجی را جهت مشارکت در چنین فعالیت هایی کاهش دهند پس باید برای مقابله با این تحریم ها تا جایی که می شود جذابیت سرمایه گذاری و مشارکت در طرح و فعالیت های بین المللی ایران را افزایش دهیم تا مطابق این عمل فعالیت های بین المللی نظام بانکی کشور نیز گسترش یافته و از آثار منفی تحریم ها بکاهد.

ب) ایرادات و کاستی های مذاکرات مالی و اقتصادی و راه های رفع آنها

اگر بخواهیم مذاکره را به صورت خلاصه تعریف نماییم باید گفت که مذاکره عبارت است از گفتگویی که هدف آن دست یابی به یک توافق می باشد. از دیدگاه دیگر می توان گفت

مذاکره فراگردی است که دو یا چند نفر یا گروه دارای هدف‌های مشترک و متضاد، طرح‌های پیشنهادی خود را بیان می‌کنند و شرایط خاص خود را مورد بحث قرار می‌دهند تا احتمالاً به توافق برسند (Ebrahimi and Oyar Hosein, 2012: 18).

در یک مذاکره تجاری بین‌المللی که دارای آثار حقوقی بوده، طرفی که دارای آلت‌رناتیوهای کمتر باشد دارای قدرت کمی بوده و متعاقب آن نمی‌تواند از موضع قدرت حرف بزند به اصطلاح گفته می‌شود برگ‌های برنده در دست طرف مذاکره کم بوده و قدرت چانه زنی کمی دارد. تحریم‌ها و شرایط عینی و تبلیغی آن باعث شده قدرت چانه زنی تیم‌های مذاکره کننده ایرانی کاهش پیدا کند. اگرچه تحریم‌ها باعث شده که مذاکرات مالی و اقتصادی با مشکلات خاصی روبرو شوند ولی به نظر محققین خارجی شیوه‌ها و رفتارهای غلط مذاکره کنندگان ایرانی در ارتباط با فعالیت‌های اقتصادی بین‌المللی حتی از خود تحریم‌ها مخرب‌تر و مضرتر می‌باشند. به گفته مقامات اجرایی و مذاکره کنندگان خارجی، مذاکره کنندگان ایرانی به اشتباه بر روی معاملاتی اصرار می‌ورزند که سود بسیار کمی برای طرف خارجی دارد و همچنین بعد از اینکه شرطی از قرارداد تثبیت و در مورد آن توافق صورت گرفته مدام اصرار می‌ورزند که این شروط باید دوباره مورد مذاکره قرار گیرند که این امر از نظر حقوقی منطقی نمی‌باشد (Razavi, and Zeynodini, 2020: 319). باید گفت که در شرایط حال حاضر ایران که در حلقه محاصره تحریم‌های بین‌المللی علی‌الخصوص تحریم‌های بانکی به دام افتاده و نیاز روز افزون کشور به سرمایه گذاری خارجی و توسعه فعالیت‌های مالی و اقتصادی بین‌المللی احساس می‌شود هر گونه مانع یا اشتباهی که منبع آن از داخل کشور باشد به افزایش فشار تحریم‌ها علیه کشور کمک کرده و نهایتاً نیرویی موازی با تحریم‌های اعمالی در جهت به زانو در آوردن اقتصاد و نظام بانکی کشور وارد خواهد نمود. باید با در پیش گرفتن شیوه‌ها و اصول مناسب و ضمن اجتناب از اصرار بیش از حد بر روی نوع خاصی از معامله از به بن بست رسیدن مذاکرات در فعالیت‌های مالی و اقتصادی جلوگیری کرده و تا حد ممکن به یک توافق برد برد اندیشید. البته در این جهت باید به تیم‌های مذاکره‌کننده که فنی و حقوقی بوده، تا حد ممکن آزادی عمل داده شود.

ج) اهمیت عرصه‌های علمی حقوقی بین‌المللی و رفع اوضاع نامناسب آن در وضعیت

تحریمی حاضر

شاید در ابتدا به نظر برسد که عرصه‌های علمی مانند کتب، مقالات، سخنرانی‌ها و صفحات وب در اینترنت چه ارتباطی با تحریم‌ها دارد و چگونه می‌توان با مدیریت این منابع تأثیر تحریم‌ها را کاهش داد. ولی بر عکس چیزی که به نظر می‌رسد در جهان امروز این عرصه

فعالیت‌های بشری تأثیر شگرفی بر تصمیم‌گیری سیاست‌مداران، کنترل افکار عمومی و نهایتاً ایجاد تغییرات در نظام‌ها و قوانین کلیشه‌ای و جا افتاده دارد. باید قبول کرد که امروزه سازمان‌های مردم‌نهاد که مستقل از دولت‌ها و از طرف مردم و افراد آگاه جامعه کنترل و مدیریت می‌شوند تأثیر غیر قابل انکاری بر سرنوشت افراد و جوامع امروزی دارند. امروزه مقوله‌هایی مانند حقوق بشر، محیط زیست و... تبدیل به عوامل تأثیر گذار جهانی شده و هیچ دولتی حتی اگر ذاتاً اعتقادی به آنها نداشته باشد نمی‌تواند خود را نسبت به آنها بی تفاوت نشان دهد (Danielson, 2001: 129).

معمولاً رویه منابع و محافل علمی (اعم از کتب، مجلات، وب سایت‌های اینترنتی) بر آن می‌باشد که وقتی اتفاق جدیدی در دنیا رخ می‌دهد در واکنش به آن ارزیابی‌ها و تحلیل‌های حقوقی، سیاسی، اقتصادی و... از طرف صاحب نظران صورت گرفته و متعاقب آن ادبیات لازم در اختیار دولت مردان و کسانی که قدرت اجرایی دارند قرار می‌گیرد. در جهت مقابله با به اصطلاح سیاست‌های انحصارگرانه اوپک از طرف تعدادی از حقوقدانان بین‌المللی غرب پیشنهاد شده که کشورهای غربی باید در مقابل اوپک سازمان کشورهای مصرف کننده نفت را تشکیل دهند. جدا از این امر که این پیشنهاد تا چه حد جنبه عملی به خود گرفته چنین تلاش‌های نشان از عزم و اراده جدی حقوقدانان و سیاست‌مداران جامعه غربی دارد که به دنبال خدمت و رفع مشکلات جامعه خود می‌باشند. مهم‌تر از همه نباید تأثیر روانی این مطالب که اوپک را مسئول مشکلات اقتصاد جهانی دانسته و آنرا در ذهن خواننده به صورت یک طرفه محکوم می‌نماید از نظر دور داشت (Razavi, and Zeynodini, 2020: 324). هنگامی که پیشنهاد تشکیل اوپک گازی از طرف ایران مطرح شد این پیشنهاد نیز مورد مخالفت کشورهای غربی قرار گرفته و محافل علمی غرب با مقالاتی تند اعلام داشتند که کارتل نفتی دیگری در راه است که باید با آن در همان ابتدای کار مبارزه کرد. در این ارتباط پیشنهاد شده که در جهت مقابله با اوپک باید قوانین ضد تراست در سطح بین‌المللی تصویب و قوانین داخلی ضد تراست کشورهایمانند آمریکا علیه آنها قابل اعمال تلقی شود (Douglas And Allison, 2007: 20).

با توجه به تاثیر متزايد انتقال فناوری هسته‌ای، کشورهای غربی و بالاخص آمریکا سعی دارند از وسایل مختلف مانند اعمال تحریم‌ها و فشارهای اقتصادی، سیاسی، دیپلماتیک و نظامی برای جلوگیری از دستیابی کشورهای نظیر ایران به این فناوری حساس استفاده کنند. در این میان تحریم‌های پولی و بانکی علیه ایران یکی از ابزارهای مهم جهت ضربه زدن به اقتصاد ایران بوده که در این مقاله با بررسی تحریم‌های پولی و بانکی و آثار این تحریم‌ها بر فعالیت بین‌المللی آنها به بررسی ابعاد و اهداف این نوع تحریم‌ها پرداخته و با توجه به نتایج حاصله گزینه‌های پیش‌رو جهت مقابله با این تحریم‌ها را مطرح و تأکید گردید که با انتخاب مناسب آنها می‌توان از آثار منفی این تحریم‌ها کاسته و فعالیت‌های بین‌المللی شبکه بانکی کشور را گسترش داد. آنچه در توسعه اقتصادی کشور نقش اساسی دارد حضور بانک‌های خارجی به‌عنوان صاحب سرمایه در بانک‌های ایرانی است که از طریق این جذب سرمایه‌گذاری خارجی، بانک‌های ایرانی می‌توانند از تکنولوژی روز بهره‌مند شوند و به منابع مالی سرمایه دست یابند. یک بخش اصلی فعالیت بانک‌های کشور تأمین مالی برای تسهیلات ارزی قابل استفاده در واردات کشور است که به‌صورت فاینانس و سپس ری‌فاینانس این منابع مالی را دریافت و در اختیار مشتریان قرار می‌دهند. در شرایط فعلی این نوع تأمین مالی هزینه قابل توجهی دارد علی‌الخصوص در شرایط تحریم، در حالی که اگر بانک خارجی در ردیف سهامداران بانک ایرانی قرار گیرد، این منابع مالی با هزینه کمتر در اختیار بانک ایرانی قرار می‌گیرد.

منابع

۱. منابع فارسی

الف) کتاب‌ها

- ۱) صفایی، سیدحسن، (۱۳۷۴)، *مباحثی از حقوق بین‌الملل خصوصی*، تهران، نشر میزان، چاپ اول
- ۲) ضیایی بیگدلی، محمدرضا، (۱۳۸۵)، *حقوق بین‌الملل عمومی*، تهران، انتشارات گنج دانش، چاپ بیست سوم.

ب) مقالات

- ۳) ابراهیمی، سیدنصرالله، (۱۳۸۴)، «جایگاه ایران در تعامل منطقه‌ای و بین‌المللی در چشم انداز بیست ساله کشور»، *مجله حکومت اسلامی ویژه اندیشه و فقه سیاسی اسلام*، صاحب امتیاز دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری، سال ۱۰، شماره ۳۸
- ۴) آماده، حمید، علیزاده، امیر خادام و بقالیان، محبوبه، (۱۳۹۳). «تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر سطح اشتغال در ایران». *راهبرد اقتصادی*، سال ۳، شماره ۱۱: ۷۹-۱۰۴.
- ۵) حسونند، علی اکبر، حسونند، داریوش، و نادمی، یونس، (۱۳۹۷)، «تأثیر تحریم‌ها بر صادرات غیرنفتی ایران»، *سیاست‌های راهبردی و کلان*، دوره ۶، شماره ۲۴: ۶۸۷-۶۶۶
- ۶) ضیایی بیگدلی، محمدتقی، غلامی، الهام و طهماسبی بلداجی، فرهاد، (۱۳۹۲)، «بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر تجارت ایران: کاربردی از مدل جاذبه»، *پژوهشنامه اقتصادی*، سال ۱۳، شماره ۴۸: ۱۱۹-۱۰۹
- ۷) عزتی، مرتضی و سلمانی، بهزاد، (۱۳۹۴)، «برآورد اثر تحریم‌های اقتصادی بر رشد اقتصادی ایران»، *مطالعات راهبردی بسیج*، سال ۱۸، شماره ۶۷: ۱۰۱-۶۹
- ۸) فدایی، مهدی و درخشان، مرتضی، (۱۳۹۴)، «تحلیل اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت تحریم‌های اقتصادی بر رشد اقتصادی در ایران». *پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی*، سال ۵، شماره ۸: ۱۳۲-۱۱۳.
- ۹) قلی‌زاده، علی اکبر و کمیاب، بهناز، (۱۳۹۵)، «تخصیص بهینه دارایی‌ها با فرض ناطمینانی‌های اقتصاد کلان و تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران». *تحقیقات اقتصادی*، سال ۵۰، شماره ۴: ۹۸۸-۹۵۹
- ۱۰) کازرونی، علیرضا، اصغر پور، حسین و خضری، اوین، (۱۳۹۵)، «بررسی اثر تحریم‌های اقتصادی بر ترکیب شرکای عمده تجاری ایران طی دوره ۱۳۹۲-۱۳۷۱». *پژوهشنامه بازرگانی*، سال ۲۰، شماره ۷۹: ۳۳-۱.

- ۱۱) مرزبان، حسین و استاذزاد، علی حسین، (۱۳۹۴)، «تأثیر تحریم‌های اقتصادی بر تولید و رفاه اجتماعی ایران: رهیافتی از الگوی رشد تعمیم‌یافته تصادفی». پژوهش‌های اقتصادی ایران، سال ۲۰، شماره ۶۳، ۳۷-۶۹
- ۱۲) مصطفوی، سید مهدی، قائمی اصل، مهدی و حسینی ابراهیم‌آباد، سیدعلی، (۱۳۹۳)، «بررسی رابطه علیت تحریم‌های اقتصادی. متغیرهای کلان اقتصادی و آلاینده‌های زیست‌محیطی در ایران (کاربرد رهیافت علیت سیائو)». اقتصاد مقداری، سال ۱۱، شماره ۱: ۱۲۸-۱۰۳
- ۱۳) نادمی، یونس و حسنونند، داریوش، (۱۳۹۸)، «شدت تحریم‌ها و فقر در ایران: لزوم لغو تحریم‌ها از منظر حقوق بشر»، مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، دوره ۹، شماره ۳۱: ۱۵۳-۱۷۱.

۲) منابع انگلیسی

A) Books

- 14) Butac, Geraldine, Galloway, Diana, Parson, Robert (2012). Sanctions Clauses, Safeguarding Payment under Letters Of Credit
- 15) Christian U and Brexendorf, A, (2005), Iran Investing in the Oil and Gas Industry, from a Business and Legal Perspective
- 16) Danielson, A, (2001), the Evolution of OPEC, Harcourt Brace Jovanovich Publishers, Whish, R., Competition Law, Butterworth
- 17) Douglas And Allison, S, (2007), Gas OPEC: a Stealthy Cartel Emerges, Center for Foreign Policy Studies, Published by the Heritage Foundation, Washington D

B) Articles

- 1) Altunbas, Y., Gambocorta, L, and Marquez-Ibanez, (2012), Do bank characteristics influence the effect of monetary policy on bank risk?, Economics Letters, 117, pp. 220-222
- 2) Bolgorian, M and Mayeli, A, (2019), "Banks' characteristics, state ownership and vulnerability to sanctions: Evidences from Iran", Borsa Istanbul Review Vol 19, Issu 3, Pp. 264-272
- 3) Boubaker, S., Nguyen, P, and Rouatbi, W, (2016), "Multiple large shareholders and corporate risk taking: Evidence from French family firms" European Financial Management, 22 (4), pp. 697-745

- 4) Dong, Y., Girardone, C, and Kuo, J.-M, (2017), "Governance, efficiency and risk taking in Chinese banking", *The British Accounting Review*, 49 (2), pp. 211-229
 - 5) Ebrahimi, S. N.; Oyar Hosein, Sh. (2012). Effects of Sanctions on Implication of International Commercial Contracts from Point of View of Force Majeure, *Danesh-e-Hoghoogh-e-Madani Journal*, pp15-16
 - 6) Martin, B, (2009), Oil- Rent Boom in Iran, GIGA Research Program, Violence and Security, German Institute of Global and Area Studies, No111.
 - 7) Razavi , Seyed M.H, and Zeynodini, F, (2020), Economic Sanctions and Protection of Fundamental Human Rights: A Review of the ICJ's Ruling on Alleged Violations of the Iran-U.S. Treaty of Amity, *Washington International Law Journal*, Vol 29 No 2 4-7: pp. 303-339
- C) Documents
- 1) Report of the International law commission on the work of its Fifty-third Session: official Records of the General Assembly, fifty-sixth session, Supplement No. 10 (A/

